

skusil v dimniku, ki že dolgo časa ni bil ostergan — v poslopji cesarske dнарne kovnice. Dal je butar suhega lesa v dimnik vtakniti, in potem je te butare zažgal. Tisti hip, ko so se saje unele in je plamen za seženj visoko švignil iz dimnika, je potresel žveplo po ognjišu, je zaperl mesteje popolnoma z nekimi starimi vratami in berž je ugasnil ogenj. Trikrat je ponavljal to skušnjo, in vselej je ogenj berž pogasil. Da se pa ohladi saje, ki so se vnele, se ne sme zapora od dimnika prehitro preč djati.

(*Da vrabci ne hodijo grojzdja zobat.*) Znano je, kako radi vrabci zahajajo na grojzdje na braj-dah, in kako zoperno je, če je vsaka jagoda opikana. „Ker tih nadležnežev zraven hiš ni varno streljati“ — pripoveduje neki vinorejec iz Langenloisa blizo Dunaja — „sem bil vesel zvediti nedolžen pomoček, ki mi ga je zveden vertnar nasvetoval; priporočal mi je namreč česna obesiti zraven tert; česnov duh prežene žival. Povem, kakor sem zvedel; pomoč je lahka, če je le tudi tako gotova, kakor mi je vertnar pravil. Naj se poskusi, in skušnje po tem naznanijo“.

(*Laška ali papeževa repica dobra klaja za konje*). Oskerbnik velicega kmetijstva Nathusi na Nemškem je pretečeno zimo, ker je ovës predrag bil, poskusil namesto ovsa laško repico (Topinambour) konjem klasti; zraven 10 funtov sená jim je pokladal na dan po 20 funtov te repice, ktero so konji prav radi jeli in se prav dobro redili; dajal jim je jo pa celo, ne zrezane in zdrobljene, ni je mešal z rezanco. Boljši je — pravi — celo dajati, da jo živina prepožrešno ne je in se je nagloma preveč ne nabaše, ker jo sicer lahko napenja in kolje. Vesel sem bil — sklene omenjeni mož — da sem zvedil, da laška repica je tudi dobra klaja za konje.

Starodomače slovstvo.

Zois pa Vodnik.

(Konec.)

Zoisovo pismo se dalje takole glasi:

Prijasno Vas prosimo, da po tih nasvetih pomnožite in popravite nam v presodbo poslano rokopise; saj je to le malo. Potem bomo dali rokopis berž natisniti. Bukvar Korn ga že željno pričakuje in še več družih sostavkov za veliko pratiko. Za načelni list bo dal poseben obrazek (vinjeto) rezati, in naj manj tisuč iztisov pratike napraviti. Hvalevredna je dalje Vaša misel, da namest neslanih uganjk želite vsacemu mescu, majhno pošteno pesmico pridjati. To je prav!

Ker smo si o tem popolnoma edinih misel, da prešetarimo do dobrega vsako stvar, preden jo pošljemo na svetlo, da ne pride nič nezrelega na dan, Vam podam tu še nekatere opazke k sledeči pesmici, ki ste jo namenili za pratiko.

Krajnc! tvoja dežela je zdrava,
Nje lega teb' k pridu ta prava,
Lepa je trupla tvojiga rast,
K vsakimu delu s' terden ko hrast.

Na štilu je glava vsajena,
Lastnost mu ne manka obena,
Pojle, kupčija, gojzdi, goré,
Nogradi, rude tebe redé.

Vse tebi natura ponudi.

Od nje se prejemati ne mudi!

Leniga čaka stergan rokal,
Palca beraška, prazen bokal.

Dovolite mi to pesmico pretresti od verste do verste.
„Krajnc! tvoja dežela je zdrava“ — ta verstica je izverstna na vsako stran.

„Nje lega teb' k pridu ta prava“ — to je terdo v slovkah in terdo v besedah, in verh tega je še težko razumljivo.

„Lepa je trupla tvojiga rast“ — beseda „truplo“ je tu nekako spodtikljiva; ne sme ostati. Misel pa je lepa in resnična, ker se Gorenci po pravici ponašajo, da so lepe postave in pravi korenjaki, posebno pa za tega voljo, da niso brahorci (krofasti).

„K vsakimu delu s' terden ko hrast“ — ta primera manj naznanja kakor pohvala v poprejšni verstici in ji še bolj značajnosti (karakteristike) manjka; sicer pa se „lepa rast“ tudi nič prav ne veže s „terden ko hrast“.

„Na štilu je glava vsajena“ — „lastnost mu ne manka obena“ — obojno to ni določno, je nerazumljivo, v pesmah pa se ne sme nič ugibavati. Morebiti da tudi jez in Linhart ne razumeva pomena teh verstic.

„Pojle, kupčija, gojzdi, goré, — nogradi, rude tebe redé“ — to sto dve prelepe verstici, in kako resnične! Le to bi Vam svetovali, da „gojzdi“ postavite doli, „rude“ pa denete gori.

„Vse tebi natura ponudi“ — „od nje se prejemati ne mudi“ — je krasna verstica! le to, da pravite „ne mudi“ (zögere nicht) ni popolnoma resnično gledé na Gorence; bolje v tem oziru bi utegnulo biti „ne zamudi“ (versäume nicht).

„Leniga čaka stergan rokal, palca beraška, prazen bokal“, — te male besedice imajo prečudno moč v sebi in bojo morebiti več zdale, ko sto ogovorov in sto tisuč družih pesem. To so besede v pravem narodnem duhu in kakor jih narod rad bere. Take verstice ostanejo večne!

Ker bo po tem takem le 5 verstic popraviti potreba, da bo pesmica popolnoma, se nadjamo, da ne bote opustili jih prenarediti. Če bote vaim drugim pesmicam toliko izvirnost, toliko dobrovoljnost in resnico vdahnili kot ti, in če bote poterpežljivost imeli z nami pretresovavci, bote med krajnskimi pesniki prvi, ali prav za prav réci, saj ste že! *)

Napis na Vašo novo cerkev je popolnoma dober in prav po pravih starinskih vodilih. Da bi mi mili Bog to veselje dodelil, da bi še kadaj sam zamogel pri Vas ta napis brati! Al — moji časi so že dotekli! —

Iz celega serca vedno Vaš odkritoserčni prijatelj
Žiga Zois.

Ozir po svetu.

Kako si mnogoverstni narodi po svetu svoj život lišpajo.

Naj lepši lišp po naših zapopadkih je znažnost. Ali taka ni po vsem svetu. Je še na milijone ljudi, ki se vse svoje žive dni ne enkrat ne umijejo, da bi si z vodo odpravili nesnago života. Vsi prebivavci naj merzliših dežel, kakor Eskimosi, Grenlandci, Lapi, Samojudi, Tungusi itd. se bojé vode, da bi se ne premrazili, in so leto za letom zaviti v kožuhovino in v svojo

*) Kako marljivo je Vodnik porajtal vsako Zoisovo opazko, nam priča „velika pratika za lejtú 1795“, v kateri nahajamo to pesmico že takole popravljeno in natisnjeno:

Krajnc! tvoja dežela je zdrava,
Za pridne nje lega ta prava,
Pojle, kupčija, rude, goré,
Nogradi, gojzdi tebe redé.

Imaš za vuk zbrisano glavo,
Prov čedno in terdno postavo,
Sreča te iše, vum ti je dan,
Najdel jo boš, če nisi zaspan!

Vse tebi natura ponudi,
Le vzeti od nje ne zamudi;
Leniga čaka stergan rokal,
Palca beraška, prazen bokal!

lastno mast. Mongoli v štepan srednje Azije, pa tudi Beduini v arabskih in severno-afrikanskih kamnitih pušavah vejo od vode komaj toliko, da je pijača za živino, ki jim mléko daje, in zasmehovali bi vsacega svojih ljudi, ki bi hotel obraz ali roke z vodo si umiti. Oni se večidel le umivajo s sirovim maslom.

Le v vročih krajih sveta in v tistih krajih zmerne toplote, kjer stanujejo bolj emikani narodi, se umivajo z vodo, in da se še bolj očedijo, rabijo tudi mjilo (žajfo). Botokudi in druge braziljanske plemena, Mekeikanci in Peruanci, zamorci zahodnega primorja, otočani južnega in indiškega morja se koplejo vsaki dan in še večkrat na dan, da se ohladijo in okrepčajo. Posebno snažni so Kitajci (Kinezi) in Japanezi, pa tudi Hindu-i, Perzijani in Turki in še več drugih narodov. Postavodajavci tih narodov so znažnost života postavam vére vverstili in tako čednost ljudstva ustanovili.

Mnogo družega pa so si izmislile nektere ljudstva, da bi barvo svoje kože ohranili ali še olepšali. Stanovniki v zahodnih afrikanskih deželah in otočani južnega morja lakirajo svojo černo kožo kakor mi marsiktero hišno orodje. Iz pešek različnih palm si napravljajo olje, in s tim oljem si mažejo kožo, da je leposvetla in voljna, in da jih mergolinci tako radi ne pikajo.

Hotentoti, Kafri in druge ljudstva južne Afrike namesti vode in olja rabijo loj in mast, s katero se mažejo in čez to potresajo neko rumeno ali rudečo zemljo in v prah zdrobljene posušene zeliša. Naj večji mojstri v tem so Hotentoti; oni se s sajami, ovčjim lojem in z mnogo drugo svinjarijo pridno mažejo, da se svetijo kakor bron. Ko so se Holandci med Hotentote naselili, so dale čedne Holandkinje hotentotske dekleta, ki so jih v službo vzele, do čistega umiti; ali kmalu so se prepričale, da koža Hotentotk je gerda in nečedna, če ni namazana, kakor naše škornjice, če niso očejene in namazane.

Večidel vse bolj divje ljudstva pa se popolnoma malajo. Vsi zamorci vroče zahodne Afrike se malajo z rudečo in belo zemljo, nektere pa po obrazu še z modro berolinsko barvo, ki jo kupujejo od Europejcov. Malajo si z lesenim klinčkom tri- in štirivoglate figure po čelu in licu. Amerikanci v prvotnih gojzidih, ki hodijo nagi zavolj vročine, si malajo lajbiče in hlače po svoji koži, Arovaki pa z rudečo barvo celó rokovice in nogovice; če grejo v boj, si pomalajo truplo černo, lasé pa rudeče. Če bolj umetno znajo to malarijo, na bolj visoki stopnji omike stojé. Nekteri si pomalajo eno stegno rudeče, drugo pa černo, eno mečo belo, drugo pa modro, eno nogo černo, drugo pa rumeno; nos si naredé moder, lica zelene, brado belo, okoli očí pa čern kolobár. Pri ameriškanskih divjakih pa možki veliko več časa potratijo na take malarije, kakor ženske. Kitajci pa Europejci — posebno naše šemaste gospé, ki bi bile rade bele kot mléko in rudeče kot rože — se tudi malajo, pa rabijo le dvojno barvo: belo in rudečo.

Še nekega družega lišpanja moramo omeniti, ki se pravi tatovirati, to je, nekteri narodi v Australii, Afriki in Ameriki, si nabodejo ali narezlajo truplo na mnogih krajih, da se potem brazgotine različnih figur poznajo, — to je pri njih lepo. Nekteri si zavlečejo černo nit pod kožo na čelu, licih, rokah in nogah, da se kot modra žila skozi sveti. Med Indijanci je navada, da si junaki, ki so v boji kakošno slavno delo dopernesli, različne figure dajo na kožo tatovirati, ki so očitna spričba njih zaslug.

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Zagreba 13. okt. Včeraj ponoči se je grozna prigodba pripetila. Iz Zagreba v Vukovar namenjeni poštni voz je med Petrinjo in Biednikom okoli 20

roparjev pod vodstvom glasovitega razbojnika Todiča napadlo. Od spred in zad so na voz s puškami streljati začeli; vse 4 konje in enega žandarja so vstrelili, dva pa ranili; kondukterja so puškami potolkli in okoli 17.000 fl. odnesli. Le sreča je še bila, da še drugih 70.000 fl. niso zasledili, ki so bili na drugem mestu v kočii spravljani, ker je konduktér berž, ko je razbojnika zagledal, ključ tiste tružice od sebe vergel in roparjem rekel, da v tisti tružici ničesa ni, zato je ključ v Petrinji pustil.

Iz Celi 18. okt. Lepe in milotople dneve smo imeli do srednjega oktobra; nastopilo potem je hladno in deževno vreme. Poprejšne leta so ob tej dōbi celjske gorice donele glasnega pokanja možnarjev, ker je bila vesela tergatev; letos pa je vse tiho. Tertje ni skorej nič obrodilo, tedaj ni ne grojzdja, ne tergateve. — Izmed raznih koristnih naprav, ki se v Celi vpeljujejo, zasluži tudi novo vravnana okrožna tiskarija, da je z nekoliko besedami omenimo. To tiskarijo je nje sedanji posestnik, gosp. Juli Jeretin ne davno po svojem očetu prevzel in po potrebah novejšega časa osnoval. On se je poprej nekoliko po svetu bil ozerl, nekaj let v ces. kralj. dvorni tiskarnici na Dunaji se učil in služil, ter si pridobil ondi potrebnih lastnost in znanstev za napravo lastne tiskarije. Ta je zdaj prav lično in umetno napravljena. Razun železnih ročnih tiskavnic stoji ondi tudi berzotiskavnica, po nar. novejšem načinu napravljena (kakoršne zavolj dragega nakupljenja nobena okrožna tiskarna na Štajarskem nima). Tiskajo se tukej bukve in vse kniževne in tergoviške dela, ktere spadajo v tiskarsko okrožje. Ne davno je bila tudi kamnotiskavnica postavljena, po kateri se dajo posebno take tiskarske dela dogotoviti, katerih zavolj premalo natisov na navadni tiskavnici včasih ni mogoče izpeljati. Vse naročila tiskarske se v tej okrožni tiskarni lepo in skerbno izpeljujejo; pri tem je cena teh izdelkov take zmerna, kakor ne lahko drugej. Priporočamo tedaj gosp. Jeretinovo tiskarijo v Celi vsim pisateljem, posebno pa pisateljem slovenskim bo tukaj po njih želji na vsako stran vstreženo.

J. Š.

Iz Kamenj na Ipavskem 14. okt. Proti koncu pomladi so se Ipavci in Krašovci, kakor menda tudi drugi predobre letine nadjali; al silna suša, ki je skoz celo poletje terpela in tudi v jeseni ni nehala, je pozne pridelke nam zlo pomanjšala. To vendar je dobro, da po ipavskih bregovih in višinah, kodar je turšico in druge rastline suša najbolj pritiskala, so nam žlahne tertice še precej prelepega grojzdja donesle, iz kterelega dobra kaplica se že nad 17 fl. kvine prodaja. Po nižavah pa in po vsem polji prek reke Ipave, kakor tudi okoli goriškega mesta je grojzdana trohnoba in slara vinski pridelk skor uničila; žita pa se je ondot obilo dobilo. Če bo še dalje tako, bojo Ipavci prisiljeni našega rajnega očeta Vertovca ubogati, ter polja le za žita obračati, terte pa v bregove saditi. — Lansko jesen sem predragim ljudoljubom v „Novicah“ radosten naznanil, da po hvalovrednem prizadetji deželske in duhovne oblastnije je tukej v Kamnjah prezala šolska hiša postavljena bila. Zdaj pa še z večim veseljem povém, da nam prečastita nadškofija je gosp. Fr. Bunca za učitelja dala, kateri, veliko ukaželjne mladine vidivši, je že 21. dan preteklega mesca javno šolati začel. Tudi odrašena mladina vsako nedeljo dvakrat v šolo hiti, da si bo, kar bo moč, potrebnih vednost pridobila. Hvala Bogu!

Janez Vodopivec.

*Iz Št. Jerneja nu Dolenskem 28. augusta. *)* Št. Jernejska fara je obhajala včeraj tri spomina vredne slovesnosti, namreč cerkveno žegnanje, god presv. ce-

*) Ker nam je ta dopis zlo zakasnen v roke prišel in je potem takem ob zanimivost novosti, ga moremo dati le okrajšane, toliko, da je Št. Jernejski fari v spomin. Vred.